

Ποιο είναι το χρέος των πνευματικών ανθρώπων;

1. Διαφωτίζει, ενημερώνει, καταπολεμά την αμάθεια ή τη διαστρεβλωμένη πληροφόρηση
Καθοδηγεί
Προτείνει λύσεις
2. Ενεργοποιεί τη σκέψη, την κρίση του λαού προβάλλοντας τις πολλές πτυχές ενός θέματος,
Με το έργο του βαθαίνει τον προβληματισμό μας □ Συμβάλλει στη διαμόρφωση ενός
σκεπτόμενου πολίτη με νηφάλια σκέψη και δημοκρατική συνείδηση, ενός πολίτη που δεν
δρα απερίσκεπτα και παρορμητικά.
3. Στόχος του η επικράτηση των ανθρωπιστικών αξιών, της αξιοκρατίας, της δημοκρατίας, της
διαφάνειας, της ελεύθερης κίνησης των ιδεών, του πλουραλισμού, καταγγέλλει τη
διαφθορά, Σηλιτεύει τα κακώς κείμενα
4. Αντιτάσσεται σε κάθε μορφή «υποδούλωσης», εκμετάλλευσης. παραπλάνησης των
ανθρώπων/ του λαού. Προασπίζεται την αλήθεια, την ελευθερία,
5. Προωθεί την επιστήμη για το συλλογικό καλό, Στόχος του το συλλογικό καλό, η κοινωνική
ευημερία, **η ειρήνη**, η προάσπιση των ανθρώπινων δικαιωμάτων (δες κείμενο Σαμαράκη,
“[Δύο μάτια που είδαν πολλά](#)”, και βίντεο [ιερέως](#))
6. Προασπίζεται την πολιτιστική κληρονομιά

Συμπέρασμα: Είναι ο θεματοφύλακας, ο προασπιστής αξιών, ο φύλακας- άγγελος του κάθε απλού
ανθρώπου που δεν είχε την ευκαιρία να λάβει ανώτερη καλλιέργεια ή δεν προλαβαίνει να
παρακολουθήσει τις εξελίξεις.

Είναι αυτός που μορφώνει, αφυπνίζει, διευρύνει τη σκέψη του κάθε ανθρώπου.

Αφού παρακολουθήσετε το [βίντεο](#), συζητήστε για τον ρόλο του Σαμαράκη στην ελληνική κοινωνία
αλλά και τη διεθνή κοινότητα

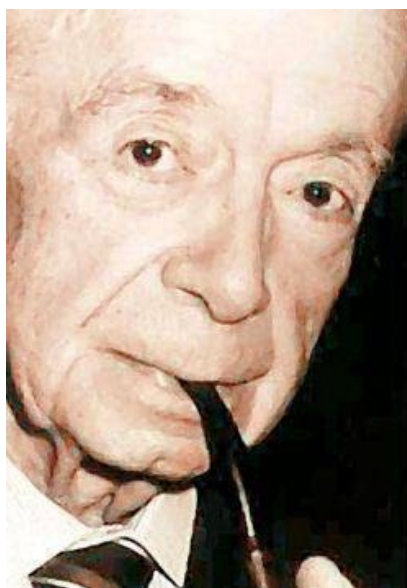
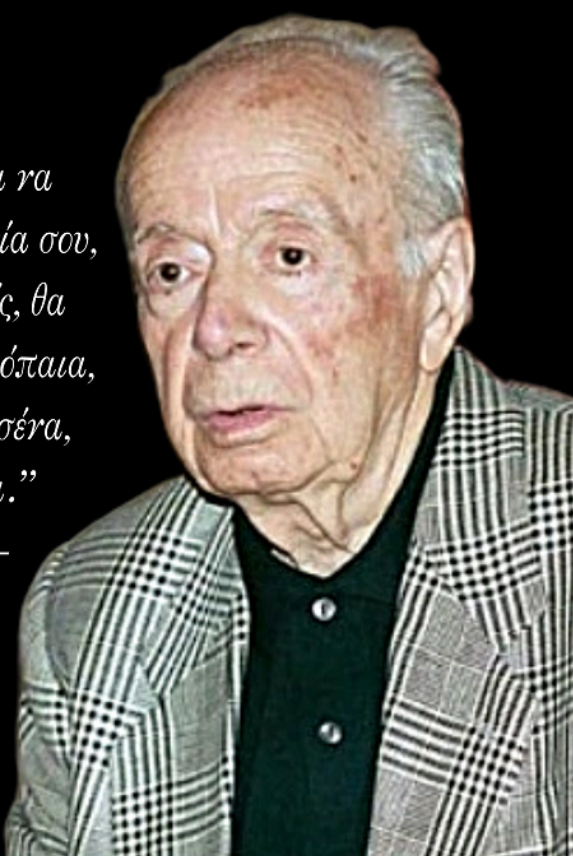
Αντώνης Σαμαράκης: [Φιλανθρωπική Δράση](#) Unicef, [Πνευματικές](#) αξίες (00:01-06:00 10:46
προάσπιση ανθρώπινων δικαιωμάτων), [Unicef](#)

Αρχιεπίσκοπος [Αναστάσιος](#), [άρθρο](#) για την πολύπλευρη οπτική του

“Ή θα διαλέξεις τη σιωπή για να
μη χάσεις τη βολή σου, την ησυχία σου,
ή θα αντιδράσεις, θα αντισταθείς, θα
αγωνιστείς σε όλα αυτά τα αποτρόπαια,
τα εφιαλτικά που γίνονται για σένα,
υποτίθεται, αλλά χωρίς εσένα.”

— Αντώνης Σαμαράκης —

* Ο Αντώνης Σαμαράκης (Αθήνα,
Σάββατο, 16 Αυγούστου, 1919 –
(†) Πύλος Μεσσηνίας, Παρασκευή,
08 Αυγούστου, 2003) ήταν Έλληνας
πρόεδρος της μεταπολεμικής
γυναίκα, το έργο του οποίου είναι
διεθνώς αναγνωρισμένο.

Μην πεις ποτέ σου:

"Είναι αργά!"

Κι αν χαμηλά έχεις πέσει, κι αν λύπη
τώρα σε τρυγά κι έχεις βαθιά πονέσει.
Κι αν όλα μοιάζουν σκοτεινά κι έρημος
έχεις μείνει, μην πεις ποτέ σου:

"Είναι αργά!"

Τ' ακούς;

Ό,τι κι αν γίνει!"

Αντώνης Σαμαράκης

ΚΕΙΜΕΝΟ: Η «ηρωική έξοδος» των διανοουμένων

Η ιδέα της απομόνωσης του διανοούμενου αποτελεί μύθο ο οποίος προέρχεται από τον ρόλο που παίζει ή έπαιζε ο σοφός, ο προφήτης ή ο ερημίτης στις παραδοσιακές, ιεραρχημένες κοινωνίες και όχι εκείνο που ταιριάζει στον πνευματικό άνθρωπο τον επιστήμονα, τον φιλόσοφο ή τον συγγραφέα στις σύγχρονες, ανοιχτές και ανεπτυγμένες κοινωνίες.

Σε μια πλήρως ιεραρχημένη κοινωνία και γενικά στις κλειστές κοινωνίες, όπως η ινδική με το σύστημα των καστών, υπάρχει σχέση απόλυτης αλληλεξάρτησης και αμοιβαιότητας ανάμεσα στα μέλη της κοινωνίας. Μπορεί κανείς να ξεφύγει από αυτό το σύστημα και να γίνει «γκουρού», αρχηγός θρησκευτικής σέκτας, ή ερημίτης. Με τον τρόπο αυτό ο σοφός συνδέεται με την ιδέα της **αυταπάρνησης**, τη φυγή από τον κόσμο και το κοινωνικό σύστημα. Μόνο έτσι θα αναγνωρισθεί και θα καταξιωθεί ο ρόλος του από το σύνολο μέσα στο σύστημα που ωστόσο αυτός απαρνιέται. Ο προφήτης και ο ερημίτης των παραδοσιακών κοινωνιών παίζουν ρόλο αδιάφθορου κοινωνικού αναμορφωτή. Τα απομονωμένα άτομα αυτά έπαιξαν ρόλο παραπλήσιο με εκείνο του διανοούμενου στις σύγχρονες κοινωνίες, όπου όλα τα άτομα και όχι μόνο οι λειτουργοί του πνεύματος αναγνωρίζονται ως **αυτόνομες** ατομικές συνειδήσεις, αφού όπως, έγραφε και ο Γκράμσι: «Είμαστε όλοι εγγράμματα άτομα, με αυτόνομη ηθική υπόσταση, επικοινωνούμε με ιδέες και ως εκ τούτου είμαστε όλοι διανοούμενοι, με κάποια έννοια».

Είναι χαρακτηριστικό ότι ο άνθρωπος των γραμμάτων αρχίζει να παίζει το ρόλο διανοούμενου με τη σύγχρονη έννοια, δηλαδή του ανθρώπου που επεμβαίνει με το κύρος του και την ευρυμάθειά του στον ευρύτερο χώρο του πνεύματος για να ασκήσει επιρροή στα κοινωνικά πράγματα, από τον Διαφωτισμό και έπειτα. Οι Γάλλοι Εγκυκλοπαιδιστές τον 18ο αιώνα επιδιώκουν να παίξουν ρόλο κοινωνικών αναμορφωτών, μέσα από τις δημοσιεύσεις τους, απευθυνόμενοι σε ένα εγγράμματο κοινό, παρεμβαίνοντας υπέρ της απόδοσης της δικαιοσύνης όταν ένα άτομο έχει αδικηθεί και αιτία της αδικίας είναι η προκατάληψη και ο σκοταδισμός. Όπως έδειξε και ο Καντ στο δοκίμιό του πάνω στον Διαφωτισμό (1784), η επικοινωνία αυτή είναι δημόσια και πραγματοποιείται ανάμεσα σε ελεύθερα και διανοητικά αυτοδύναμα άτομα. Στον δημόσιο αυτό χώρο του πνεύματος ο διανοούμενος κρίνει και κρίνεται άφοβα και ελεύθερα. Η δύναμή του συνίσταται στη δυνατότητά του να παρεμβαίνει στα κοινά μέσα σ' αυτόν ακριβώς τον χώρο. Ο διανοούμενος, επομένως, δεν είναι πλέον ένας «ερημίτης».

Με την ολοκλήρωση της δημοκρατικής επανάστασης στον 19ο και στον 20ό αιώνα ο πνευματικός άνθρωπος αποκτά συνείδηση της σημασίας του. Εξακολουθεί, εξάλλου, να παίζει ρόλο λειτουργού της κατεστημένης τάξης, αν χρησιμοποιείται ως ειδικός εμπειρογνώμονας ή σύμβουλος του ηγεμόνα, αλλά παίζει και το ρόλο κοινωνικού αναμορφωτή, με την ιδιότητα του διανοούμενου, χειρίζεται ιδέες με καθολική ισχύ και απευθύνεται στο ευρύ κοινό, χωρίς τη διαμεσολάβηση θεσμών (εκκλησία, κράτος, άρχοντες κτλ.). Ο διανοούμενος υπηρετεί, με άλλα λόγια, καθολικές αξίες και όχι επί μέρους συμφέροντα ή πρόσωπα ή δυνάμεις και έχει συνείδηση της επιρροής που ασκεί μέσα στον δημόσιο χώρο του πνεύματος μέσα στην «κοινωνία πολιτών», η οποία περιέχει και τον δημόσιο χώρο του πνεύματος, έναν ανοιχτό χώρο διακίνησης ιδεών μέσα από τον Τύπο. Ο πνευματικός άνθρωπος δεν έχει πλέον ανάγκη να υπηρετεί ηγεμόνες ή να είναι ερημίτης-επαίτης, αλλά ενεργεί αυτοδύναμα και δημόσια απευθυνόμενος στο κοινωνικό σύνολο, με τα μέσα **μαζικής** επικοινωνίας που του παρέχει ο σύγχρονος πολιτισμός. Επομένως, ο διανοούμενος από τον Διαφωτισμό και έπειτα είναι εκείνος που κηρύσσει τον **ακηδεμόνευτο** χαρακτήρα της γνώσης και της υπόστασής του και εγκαλεί τους ομοίους του να κάνουν το ίδιο, στο όνομα καθολικών αξιών οι οποίες υπόκεινται σε δημόσιο ορθολογικό έλεγχο.

Οι νέες συνθήκες τού προσδίδουν δύναμη, αυτή η δύναμη , όμως, δεν συνίσταται στη δυνατότητα χειραγώγησης των μελών της κοινωνίας, αλλά προέρχεται από την ιδιότητά του ως δημιουργού αφηρημένων ιδεών σε μια κοινωνία όπου υπερτερούν οι απρόσωπες και αφηρημένες σχέσεις. Ο διανοούμενος είναι παραγωγός και κριτής αυτών των ιδεών, όχι ιδεολογικός πρωθιερέας τους. Μετατρέπεται, όμως, σε κάτι τέτοιο, όταν γίνεται πολιτικά στρατευμένος **διανοούμενος**, γυρεύοντας να βγει από την απομόνωση που υποτιθέμενα του επιβάλλει ο ρόλος του. Τότε είναι που άθελά του υποδουλώνεται σε ένα σύστημα και γίνεται κατεστημένος λειτουργός μιας ιδεολογίας μιας παράταξης ή εξουσίας.

Ο διανοούμενος οφείλει να παρεμβαίνει στα κοινά, χωρίς να τυφλώνεται από ιδεολογίες, να τάσσεται υπέρ της αλήθειας και εναντίον του ψεύδους, υπέρ της δικαιοσύνης και εναντίον της αδικίας και να έχει κριτική συνείδηση πάνω απ' όλα. Η γενικευμένη **αποδοχή** αυτών των αρχών σήμερα επαναφέρει την **επαγγελία** του σύγχρονου διανοουμένου στο πρότυπο του Διαφωτισμού. Και αυτό αποτελεί άλλη μια «νίκη» του ορθολογισμού και της ανοιχτής κοινωνίας επί του ανορθολογικού ρομαντισμού και των νοσταλγών της κλειστής κοινωνίας.

Δημητράκος, Δημήτρης *

ΒΗΜΑ, 23/01/2000, [ελαφρώς διασκευασμένο]

****Ο κ. Δημήτρης Δημητράκος είναι καθηγητής Πολιτικής Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.***

ΘΕΜΑΤΑ

A. Να συντάξετε την περίληψη του παραπάνω κειμένου σε 100-120 λέξεις.

B1. «Ο διανοούμενος οφείλει να παρεμβαίνει στα κοινά, χωρίς να τυφλώνεται από ιδεολογίες, να τάσσεται υπέρ της αλήθειας και εναντίον του ψεύδους, υπέρ της δικαιοσύνης και εναντίον της αδικίας και να έχει κριτική συνείδηση πάνω απ' όλα.» Ποιο είναι το νόημα του παραπάνω αποσπάσματος; Να το εξηγήσετε σε μια παράγραφο 80-100 λέξεων.

B2. Να σχολιάσετε τον τίτλο του κειμένου ως προς το περιεχόμενο και τη μορφή του.

B3. Σε μια πλήρως ιεραρχημένη κοινωνία ...έγραφε ο Γκράμσι:«Είμαστε όλοι εγγράμματα άτομα, με αυτόνομη ηθική υπόσταση, επικοινωνούμε με ιδέες και ως εκ τούτου είμαστε όλοι διανοούμενοι, με κάποια έννοια». Να εντοπίσετε και τεκμηριώσετε δύο τρόπους ανάπτυξης της παραγράφου αυτής.

B4. Να εντοπίσετε στο κείμενο και να καταγράψετε τρία [3] παραδείγματα αναφορικής λειτουργίας της γλώσσας.

B5. *Ως εκ τούτου, δηλαδή, επομένως, εξάλλου, με άλλα λόγια, όμως:* Με ποια νοηματική σχέση συνδέουν οι παραπάνω λέξεις τα νοήματα;

B6. «Είναι χαρακτηριστικό ότι ο άνθρωπος των γραμμάτων αρχίζει να παίζει το ρόλο διανοουμένου ...Ο διανοούμενος, επομένως, δεν είναι πλέον ένας “ερημίτης”» Ποιος /οι τρόπος/οι πειθούς χρησιμοποιούνται από τον κειμενογράφο στην παράγραφο αυτή; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας .

B7. **Διανοούμενος, αυταπάρνησης, αυτόνομες, μαζικής, αποδοχή :** Για καθεμιά από τις παραπάνω λέξεις να γράψετε από ένα συνώνυμο.

Γ. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

«Ο διανοούμενος οφείλει να παρεμβαίνει στα κοινά, χωρίς να τυφλώνεται από ιδεολογίες, να τάσσεται υπέρ της αλήθειας και εναντίον του ψεύδους, υπέρ της δικαιοσύνης και εναντίον της αδικίας και να έχει κριτική συνείδηση πάνω απ' όλα.» Στηριζόμενοι στο παραπάνω απόσπασμα να γράψετε ένα αποδεικτικό δοκίμιο αναφερόμενοι στα χαρακτηριστικά του καλλιεργημένου ατόμου και ιδιαίτερα του διανοούμενου και να αναλύσετε το ρόλο που κατά τη γνώμη σας πρέπει να διαδραματίζουν οι πνευματικοί άνθρωποι στη σύγχρονη κοινωνία της κρίσης.

...Και ο πνευματικός άνθρωπος που
σωπαίνει στις κρίσιμες ώρες,
«αδικεί» όχι μόνο τους άλλους μα,
σε τελευταία ανάλυση, και τον ίδιο
του τον εαυτό. Γιατί, κλεί-νοντας τα
μάτια του στον εξανδραποδισμό
των γύρω του, θα τ' ανοίξει μια
μέρα και θα δει πως έχει γίνει
ανδράποδο και ο ίδιος.

ΜΑΡΙΟΣ ΠΛΩΡΙΤΗΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ: Η «ηρωική έξοδος» των διανοουμένων

Η ιδέα της απομόνωσης του διανοούμενου αποτελεί μύθο ο οποίος προέρχεται από τον ρόλο που παίζει ή έπαιζε ο σοφός, ο προφήτης ή ο ερημίτης στις παραδοσιακές, ιεραρχημένες κοινωνίες και όχι εκείνο που ταιριάζει στον πνευματικό άνθρωπο τον επιστήμονα, τον φιλόσοφο ή τον συγγραφέα στις σύγχρονες, ανοιχτές και ανεπτυγμένες κοινωνίες. [...]

Με την ολοκλήρωση της δημοκρατικής επανάστασης στον 19ο και στον 20ό αιώνα ο πνευματικός άνθρωπος αποκτά συνείδηση της σημασίας του. Εξακολουθεί, εξάλλου, να παίζει ρόλο λειτουργού της κατεστημένης τάξης, αν χρησιμοποιείται ως ειδικός εμπειρογνώμονας ή σύμβουλος του ηγεμόνα, αλλά παίζει και το ρόλο κοινωνικού αναμορφωτή, με την ιδιότητα του διανοούμενου, χειρίζεται ιδέες με καθολική ισχύ και απευθύνεται στο ευρύ κοινό, χωρίς τη διαμεσολάβηση θεσμών (εκκλησία, κράτος, άρχοντες κτλ.). Ο διανοούμενος υπηρετεί, με άλλα λόγια, καθολικές αξίες και όχι επί μέρους συμφέροντα ή πρόσωπα ή δυνάμεις και έχει συνείδηση της επιρροής που ασκεί μέσα στον δημόσιο χώρο του πνεύματος μέσα στην «κοινωνία πολιτών», η οποία περιέχει και τον δημόσιο χώρο του πνεύματος, έναν ανοιχτό χώρο διακίνησης ιδεών μέσα από τον Τύπο. Ο πνευματικός άνθρωπος δεν έχει πλέον ανάγκη να υπηρετεί ηγεμόνες ή να είναι ερημίτης-επαίτης, αλλά ενεργεί αυτοδύναμα και δημόσια απευθυνόμενος στο κοινωνικό σύνολο, με τα μέσα μαζικής επικοινωνίας που του παρέχει ο σύγχρονος πολιτισμός. Επομένως, ο διανοούμενος από τον Διαφωτισμό και έπειτα είναι εκείνος που κηρύσσει τον ακηδεμόνευτο χαρακτήρα της γνώσης και της υπόστασής του και εγκαλεί τους ομοίους του να κάνουν το ίδιο, στο όνομα καθολικών αξιών οι οποίες υπόκεινται σε δημόσιο ορθολογικό έλεγχο.

Οι νέες συνθήκες τού προσδίδουν δύναμη, αυτή η δύναμη, όμως, δεν συνίσταται στη δυνατότητα χειραγώγησης των μελών της κοινωνίας, αλλά προέρχεται από την ιδιότητά του ως δημιουργού αφηρημένων ιδεών σε μια κοινωνία όπου υπερτερούν οι απρόσωπες και αφηρημένες σχέσεις. Ο διανοούμενος είναι παραγωγός και κριτής αυτών των ιδεών, όχι ιδεολογικός πρωθυερέας τους. Μετατρέπεται, όμως, σε κάτι τέτοιο, όταν γίνεται πολιτικά στρατευμένος διανοούμενος, γυρεύοντας να βγει από την απομόνωση που υποτιθέμενα του επιβάλλει ο ρόλος του. Τότε είναι που άθελά του υποδουλώνεται σε ένα σύστημα και γίνεται κατεστημένος λειτουργός μιας ιδεολογίας μιας παράταξης ή εξουσίας.

Ο διανοούμενος οφείλει να παρεμβαίνει στα κοινά, χωρίς να τυφλώνεται από ιδεολογίες, να τάσσεται υπέρ της αλήθειας και εναντίον του ψεύδους, υπέρ της δικαιοσύνης και εναντίον της αδικίας και να έχει κριτική συνείδηση πάνω απ' όλα. Η γενικευμένη **αποδοχή** αυτών των αρχών σήμερα επαναφέρει την **επαγγελία** του σύγχρονου διανοούμενου στο πρότυπο του Διαφωτισμού. Και αυτό αποτελεί άλλη μια «νίκη» του ορθολογισμού και της ανοιχτής κοινωνίας επί του ανορθολογικού ρομαντισμού και των νοσταλγών της κλειστής κοινωνίας.

1. Να αποδώσετε περιληπτικά τον ρόλο του πνευματικού ανθρώπου σύμφωνα με το κείμενο. (70-80 λέξεις)

2. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

«Ο διανοούμενος οφείλει να παρεμβαίνει στα κοινά, χωρίς να τυφλώνεται από ιδεολογίες, να τάσσεται υπέρ της αλήθειας και εναντίον του ψεύδους, υπέρ της δικαιοσύνης και εναντίον της αδικίας και να έχει κριτική συνείδηση πάνω απ' όλα.» Στηριζόμενοι στο παραπάνω απόσπασμα να γράψετε ένα αποδεικτικό δοκίμιο αναφερόμενοι στα χαρακτηριστικά του καλλιεργημένου ατόμου και ιδιαίτερα του διανοούμενου και να αναλύσετε το ρόλο που κατά τη γνώμη σας πρέπει να διαδραματίζουν οι πνευματικοί άνθρωποι στη σύγχρονη κοινωνία.